

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 27.08.2024
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Етнографія
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма. Історія
Спеціальність. В9 Історія та археологія
Галузь знань. В Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти. Перший

Викладач (і)	Людмила ЗОЛОТАР
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/zolotar-lyudmyla-mykolayivna/
Контактний тел.	0667966342
Е-mail викладача:	zolotar_lyuda@ukr.net
Графік консультацій	в online режимі з використанням дистанційних технологій Zoom, четвер 14:35-15:55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
8/240	30	28	182	залік/екзамен

Семестр: перший, другий

Мова навчання: українська

Ключові слова: етнологія, етнографія, етнос, етнічна група, раса, нація, звичай, обряд, релігія, тощо.

Мета та предмет курсу: метою викладання навчальної дисципліни етнографія є прищеплення майбутнім історикам та археологам навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей етноісторичного розвитку; навчання практичним навичкам роботи з історичними джерелами і науковою літературою; об'єктивно оцінювати уроки історії; застосовувати набуті знання у повсякденній діяльності; використовувати історичний досвід в суспільно-політичному житті, виробляти уміння в оцінці історичних явищ і подій. Предмет курсу є вивчення матеріальна культура народів, їх обряди, звичаї, вірування, система виховання, розселення та демографічні процеси, етнічна самосвідомість.

Компетентності та програмні результати навчання: загальні:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі

знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові:

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

ФК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. П.). **ФК 6.** Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища. **ФК 9.** Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

Результатом навчання є

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему. **ПРН 2.** Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 10. Застосовувати сучасні методиками у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Модуль

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу етнографія.

Етнічне розмаїття Океанії та Америки.

Тема 1. Місце етнографії в системі гуманітарних наук.

Тема 2. Класифікація етносів.

Тема 3. Народи Австралії та Океанії.

Тема 4. Народи Північної Америки.

Тема 5. Народи Латинської Америки.

Змістовий модуль 2. Етнічне розмаїття Африки

Тема 6. Народи Північної Африки.

Тема 7. Народи Східної Африки.

Тема 8. Народи Західної Африки.

Тема 9. Народи Центральної та Південної Африки.

Змістовий модуль 3. Етнічне розмаїття Східної та Південно-Східної Азії.

Тема 10. Народи Східної Азії.

Тема 11. Народи Південно-Східної Азії.

Змістовий модуль 4. Етнічне розмаїття Південної та Західної Азії.

Тема 12. Народи Південної Азії.

Тема 13. Народи Західної Азії.

Змістовий модуль 5. Етнічне розмаїття азійської частини колишнього СРСР.

Тема 14. Народи Центральної Азії.

Тема 15. Народи Сибіру.

Тема 16. Народи Кавказу.

Змістовий модуль 6. Етнічне розмаїття Європи.

Тема 17. Народи Східної Європи.

Тема 18. Народи Західної Європи.

Змістовий модуль 7. Мовні і родинні традиції, громадське життя українців

Тема 19. Українська мова та етнос.

Тема 20. Сім'я і родинна обрядовість українців.

Тема 21. Громадський побут і звичаєвість.

Змістовий модуль 8. Народні знання, будівництво і кухня українців

Тема 22. Народні знання українців.

Тема 23. Традиції будівництва в Україні.

Тема 24. Народна кухня українців.

Змістовий модуль 9. Етнорегіональне різноманіття та етнічні меншини України

Тема 25. Етнорегіональне різноманіття України.

Тема 26. Етнічні меншини України.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Методи стимулювання навчальної діяльності: метод навчальної дискусії, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу; метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів.

Методи контролю і самоконтролю у навчанні. Методи навчання: виконавчий; репродуктивний, продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Вивчення навчальної дисципліни «Етнографія» передбачає підготовку до семінарських занять, опрацювання основної та додаткової літератури, виконання завдань передбачених навчальним планом. Студенти зобов'язані дотримуватися дедлайнів визначених для виконання усі видів письмових робіт з курсу.

Політика відвідання занять є складовою навчального процесу. Передбачається, що студенти відвідають в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Етнографія». добувачі інформують викладачку про неможливість відвідати заняття.

Політика академічної доброчесності: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochesnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf.

Політики використання ШІ, то послуговуючись університетським положення https://bdpu.org.ua/wpcontent/uploads/2025/09/polityka_vykorystanny_a_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczeni_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій, перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення заліку/екзамену.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: **Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:** освітні платформи інтерактивної взаємодії у форматі відео-конференції ZOOM, Google Meet; віртуальне навчальне середовище Moodle університету, що містить навчально-методичний комплекс дисципліни для ефективної взаємодії, самоосвіти та контролю освітніх результатів здобувачів; Google-сервіси (Кеер, документи, презентації, форми, чат, календар, диск); ноутбук Asus Vivobook15X M3504Y Notebook PC; мультимедійний проектор Optima GT 1080e; екран; окуляри віртуальної реальності.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Етнографія» здійснюється шляхом проведення заходів, які включають поточний контроль: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів, написання есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Система оцінювання та вимоги: внутрішня університетська 100-бальна шкала. Система оцінювання та вимоги: Оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюється відповідно до Положення про порядок оцінювання знань здобувачів у Бердянському державному педагогічному університеті.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу) і рейтингової оцінки за результатами семестрового екзамену.

За весь курс здобувач отримує максимум 100 балів (підсумкова оцінка). До їх складу входять:

60 балів – поточний контроль успішності (включно з рубіжним контролем і контролем самостійної роботи);

40 балів – підсумковий контроль (екзамен).

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та	Підсумкова оцінка
---------------------	--------------------------------------	--------------------------

	підсумкового контролю в балах	
Поточний контроль		100
Практичні заняття	40	
Самостійна робота	20	
Підсумковий контроль		
Екзамен	40	

Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять
Оцінювання здобувачів відбувається за шкалою 1-7 балів за всі види роботи:

- 1 = F (критично низький рівень)
- 2 = FX (незадовільно з можливістю перескладання)
- 3 = E (задовільно)
- 4 = D (задовільно+)
- 5 = C (добре)
- 6 = B (добре+)
- 7 = A (відмінно)

Здобувач отримує оцінки за роботу на кожному практичному занятті та плюс за виконання завдань з самостійної роботи.

Формула переведення балів за практичні заняття

$$N_{\text{практ}} = (A \div B) \times 40$$

Де:

N_{практ} = остаточні бали за практичні заняття (максимум 40)

A = сума всіх балів, отриманих здобувачем на практичних заняттях

B = максимально можлива сума балів на практичних заняттях (100 балів)

40 = максимальна кількість балів, що зараховується за практичні заняття згідно таблиці розподілу

Формула переведення балів за самостійну роботу

$$N_{\text{сам}} = (C \div D) \times 20$$

Де:

N_{сам} = остаточні бали за самостійну роботу (максимум 20)

C = сума всіх балів, отриманих здобувачем за самостійну роботу

D = максимально можлива сума балів за самостійну роботу (100 балів)

20 = максимальна кількість балів, що зараховується за самостійну роботу згідно таблиці розподілу

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	F – FX	E – D	C – B	A
Екзамен:				
Теоретичні питання (2)	5	10	15	20

Практичне завдання	5	10	15	20
Максимальна кількість набраних балів	10	20	30	40

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (60+40=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 3. Внутрішня університетська шкала оцінювання

Шкала оцінювання, що використовується в університеті	Шкала оцінювання ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Узагальнені критерії оцінювання:

- «A», 90–100 балів – здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, уміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, уміє використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування й нахили;

- «B», 78–89 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи й задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна;

- «C», 65–77 балів – здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, у цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок;

- «D», 58–64 бали – здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання й розуміння основних положень; із допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;

- «E», 50–57 бали – здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні (обсяг набутих компетентностей здобувача відповідає мінімальним критеріям);

- «FX», 35–49 балів – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %);

- «F», 1–34 бали – здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання й відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання есе, підготовка доповідей, письмові відповіді на проблемні запитання, складання презентацій тощо);

б) оцінка за залік виставляється наприкінці семестру на основі підсумкового контролю з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарах, якості виконання самостійної навчальної роботи.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на семінарських заняттях, балів за самостійну роботу).

Здобувач допускається до модульного контролю за умови виконання всіх семінарських завдань і завдань самостійної роботи.

Список рекомендованих джерел

Основні

1. Етнографія українців : навчальний посібник/ ред. С. А. Макаручук; Львівський національний університет ім. Івана Франка. 3-е вид., перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
2. Кафарський В. І. Етнологія : підручник для вузів. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 431с.
3. Лозко, Г.С. Етнологія України. Київ: АртЕк, 2001. 384с.
4. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 559с.
5. Тиводар М. П. Етнологія. Львів: Світ. 2004. 624с.
6. Хоптяр Ю.А. Етнологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008. 177с.
7. Хрящевська Л. М. Етнологія України: теоретико-методологічні здобутки у контексті розвитку світової етнологічної думки. Суми: Університетська книга, 2025. 220с.
8. Хрящевська Л.М. Етнологія: навчальний посібник. Миколаїв: Видавець Румянцева Г.В., 2022. 305с.
9. Юрій М. Етнологія: Навчальний посібник. Київ: Дакор, 2006. 360с.

Додаткові

10. Верменич Я. Специфіка порубіжної ідентичності: теоретичні конструкти і сучасні виклики. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 2 (378). С. 5–27.
11. Дяків В. Християнська релігійність у традиційній календарній обрядовості українців: аспекти дослідження. *Народна творчість та етнологія*, 2018. № 5 (375). С. 66–73.
12. Євтух В. Б. Етнічність: глосарій. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 395с.
13. Залізник, Л.Л. Проблеми етногенезу українців з позицій сучасної європейської етнології. *Матістеріум*, 2001. №6, С. 49-56.
14. Ігнатенко І. В. Етнологія для народу: свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування народу. Харків. 2016. 320 с.
15. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Харків, 2017. 240с.
16. Ілюстрована енциклопедія українського народу : звичаї, свята, традиції / уклад. І. І. Сметана. Харків. 2012. 416 с.
17. Капелюшний В.П., Казакевич Г.М., Чернишук Н.В., Українська етнологія у європейському контексті (друга половина XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2013. 209с.
18. Кожолянко, Г., Кожолянко, О. Еміграція українців в Америку. *Народна творчість та етнологія*, 1 (365), 2017. С. 34–41.
19. Курочкін, О. Обрядові танці-ігри – малодосліджені компоненти традиційного весілля українців. *Народна творчість та етнологія*, 2019. №6 (382). С. 78–91.
20. Леньо П.Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку європейської етнології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія*. 2013. № 2, С.134-137.
21. Ломака О. Класифікація етнічних процесів у вітчизняній етнології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Історичні науки*. 2012. № 16, с.48-55.
22. Надольська В.В. Етнологія: термінологічно-понятійний довідник. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2009. 223с.
23. Романенко, О. Поїздка в обидва кінці, або «Міф про неповернення» в східноєвропейській міграції. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 1 (383). С. 82–85.
24. Сенів-Макогон Н. Глобалізація та культурна ідентичність в Австралії. *Народна творчість та етнологія*, 1 (377), 2019. С. 6–16.
25. Скляр В. Етномовний склад населення України: наслідки російщення. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 3 (373). С. 31–41.

26. Чернієнко, Д. Українці Казахстану: історія формування та етнокультурні особливості національної меншини. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 6 (382). С. 14–28.

27. Щербань, О. Сьогодення у призмі традиційної культури харчування мешканців Наддніпрянської України в кінці XIX – на початку XX століття. *Народна творчість та етнологія*. 2017. №1 (365). С. 42–48.

28. Ярова А. Місце традиційного житла в сучасному світі. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 4 (374). С. 75–80.

Інформаційні ресурси

29. Журнал «Народна творчість та етнологія» URL: <https://nte.etnolog.org.ua/> -

30. Етнографія [Електронний ресурс] / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. URL: <http://ethnography.org.ua/>

31. Інститут історії України НАН України URL: <http://history.org.ua/uk>